

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИТЕ и КОДЕКС ЗА ПОВЕДЕНИЕ ПРИ ПОДБОР НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИТЕ:

национално законодателство и институционално осигуряване на прилагането им в Българска академия на науките

I. Предмет на Хартата

Европейската харта на изследователите представлява рамка за общите принципи и изисквания към отношенията между изследователите, работодателите и финансиращите организации. Хартата е насочена към осигуряване на адекватни професионални отношения и взаимно уважение.

Хартата обхваща следните основни елементи:

- създаване на рамка за управление на работната кариера на изследователите;
- гарантиране принадлежността на изследователите към институциите, в които работят, както и създаване на условия за кариерно развитие на изследователите, работещи на краткосрочни договори;
- осигуряване на равнопоставеност между работещи на краткосрочни и постоянни договори.

Хартата е адресирана към изследователите в Европейския съюз на всички етапи от тяхното професионално развитие и обхваща всички сфери на изследване в обществената и частния сектор, без оглед на естеството на служебните или трудови правоотношения, юридическия статус на техните работодатели, типа организация или предприятие, в което осъществяват своята дейност.

II. Предмет на Кодекса

Кодексът за поведение при подбор на изследователи е набор от общи принципи и изисквания, които трябва да бъдат съблюдавани и прилагани от работодателите и финансиращите организации при назначаването или осъществяването на подбор на изследователи.

Тези принципи и изисквания трябва да гарантират прилагането на ценности, като прозрачност на процеса по подбор и равнопоставено отношение към всички кандидати, особено във връзка с изграждането на привлекателен, отворен и устойчив Европейски пазар на труда на изследователите.

Кодексът допълва принципите и изискванията, очертани в Европейската харта на изследователите. Институциите и работодателите, които прилагат Кодекса, трябва открито да демонстрират своята решимост да действат отговорно и с уважение и да осигурят на изследователите справедливи рамкови условия, с ясното намерение да допринесат за напредъка на Европейското изследователско пространство.

III. Основни принципи и изисквания към изследователите.

1. Свобода на изследванията

Изследователите следва да съсредоточат своята изследователска дейност върху благо на човечеството и разширяването на границите на научното познание, като се ползват със свобода на мисълта и изразяването, както и със свободата да откриват

методи за разрешаване на проблемите, съгласно установените етични принципи и практики.

Все пак изследователите следва да приемат ограниченията на тази свобода, които могат да възникнат в резултат на конкретните обстоятелства при изследователската дейност (включително надзор, ръководство, управление), или оперативни ограничения, например по причини, свързани с бюджета и инфраструктурата, особено в промишлената сфера - със защитата на интелектуалната собственост. Тези ограничения не следва да нарушават общоприетите етични принципи и практики, които изследователите трябва да спазват.

По отношение на релевантното българско законодателство и прилагането на този принцип:

1.1. В **Закона за насърчаване на научните изследвания /ЗНИИ/** са уредени основните принципи и механизми за провеждането на държавната политика за насърчаване на научните изследвания в Република България, като национален приоритет, имащ стратегическо значение за развитието на страната, като научноизследователската дейност се основава на принципите на етичност, прозрачност, публичност, достъпност и приложимост.

При условията и по реда на ЗНИИ и в съответствие с Националната стратегия за научни изследвания се насърчава научноизследователската дейност с доказана значимост и международно признание, която включва научни изследвания, свързани със:

1. решаването на важни проблеми на страната в областта на икономиката, обществените процеси и човешките ресурси;
2. националната идентичност, българската история и култура;
3. развитието на инженерните науки и иновациите;
4. създаването на нови научни знания.

Научноизследователската дейност обхваща фундаменталните и приложните изследвания, както и разпространението на научните резултати.¹

С оглед подобряване качеството на научните изследвания, на управлението на научноизследователската дейност и отчитането на резултатите от научноизследователската дейност, Министерът на образованието и науката издава правилник за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации.

С решение на НСРБ от 07.06.2017 г. е приета актуализирана Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г. Като водещи принципи при изпълнението на стратегията са посочени гарантиране прозрачността на всички действия и процедури свързани с управлението на научноизследователската дейност, насърчаване на партньорството между институциите (бизнеса, браншовите и социалните организации), гражданското общество и научната общност, като и обвързването на финансирането на научните организации и отделните учени с резултатите от дейността им.

1.2. Съгласно **Закона за Българската академия на науките /ЗБАН/** БАН е юридическо лице, представляващо национална автономна организация за научни изследвания, която обхваща академичните институти и други самостоятелни структурни звена, както и която обединява академиците и член-кореспондентите от страната, хабилитирани учени от академичните институти, както и чуждестранни членове.

---

¹ Вж. Закона за насърчаване на научните изследвания.

Съгласно чл.2 от ЗБАН Българската академия на науките участва в развитието на науката в съответствие с общочовешките ценности, националните интереси и целите, определени в Националната стратегия за научни изследвания, приета от Народното събрание.

Със своята дейност Българската академия на науките съдейства за умножаване на духовните и материалните богатства на българския народ.

Съгласно чл.3 от ЗБАН Българската академия на науките осъществява своята дейност въз основа на законите и на устав.

Председателят на Българската академия на науките представя в Народното събрание в срок до 30 април на следващата година годишен доклад за дейността на БАН, академичните институти и другите самостоятелни звена, който съдържа отчет за:

1. научноизследователската дейност, включително за изпълнението на целите и задачите, определени в Националната стратегия за научни изследвания;
2. финансовата дейност;
3. международната дейност.

Решението на Народното събрание относно приемане на годишния доклад за дейността на Българската академия на науките се обнародва в „Държавен вестник“.

В срок до 10 дни от обнародване на решението годишният доклад за дейността на Българската академия на науките, включително и за всеки академичен институт и за всяко друго самостоятелно звено, се публикува на интернет страницата на БАН.

1.3. Съгласно Устава на Българската академия на науките /УБАН/, Академията определя приоритетите на изследователската си дейност, организира и извършва фундаментални и приложни научни изследвания в съответствие с националните интереси и приоритети и световните тенденции и съдейства за използването на получените резултати².

В съответствие с нормативно определените му правомощия Общото събрание на БАН определя научната политика (стратегия, приоритети и основни направления на научната дейност) и приема концепции за международната дейност на БАН.³

Законодателят е определил оперативна самостоятелност и автономност на самостоятелните научни звена на БАН /постоянни научни, временни научни и академични специализирани звена/ и общоакадемичните помощни звена на БАН, които са самостоятелни юридически лица, притежават самостоятелна правосубектност и участие в правния живот.⁴

В тази връзка в разпоредбата на чл. 40, ал.1 от УБАН са уредени правомощията на Научния съвет на постоянното научно звено, сред които да определя научната политика на постоянното научно звено; да приема плановете за научноизследователската и учебната дейност на постоянното научно звено и заедно с общото събрание на учените - отчетите за тяхното изпълнение и др.⁵

1.4. По отношение прилагането на този принцип в съответствие разпоредбите на правото на интелектуалната собственост: в действащото национално законодателство въпросите свързани с интелектуалната собственост са

---

² Вж.чл.3 от УБАН

³ Вж.чл.16, ал.1, т.10 от УБАН

⁴ Вж.чл. 11а, чл.32, чл.47-48, чл.48а от УБАН

⁵ Вж. чл.40, ал.1, т.1-13 от УБАН

уредени в **Закона за авторското право и сродните му права, Закона за патентите и регистрацията на полезните модели и Закона за марките и географските означения.**

На **институционално ниво** V-то Общо събрание на БАН, на заседание проведено на 22 юни 2009 г. е приел **Правилник за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките**, с които са регламентирани реда за регистриране, закрила и използване на обекти на интелектуална собственост на БАН, създадени при изпълнение на задължения, произтичащи от трудови или други правоотношения, както и реда за закрила и използване на обекти, интелектуална собственост, върху които са придобити права по друг начин.⁶

В §3 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за дейността на съответното самостоятелно звено се регламентира организацията на дейността, свързана с регистриране, използване и закрила на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост.

В § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за вътрешния трудов ред на съответното звено се регламентират правата и задълженията на страните по трудово правоотношение по повод регистриране, закрила и използване на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост, ако не противоречи на действащата нормативна уредба.

2. Етични принципи

Изследователите следва да спазват всепризнатите етични практики и основни етични принципи, съответстващи на тяхната/ите дисциплина/и, както и етичните стандарти, установени в различните национални, секторни или институционални етични кодекси.

Разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от **ЗБАН** предвижда извършването на научна дейност в Академията да е в съответствие с общочовешките ценности, националните традиции, интереси и приоритети, определени в **Националната стратегия за научни изследвания.**

Дейността на служителите в БАН се осъществява при спазване на принципите на законност, безпристрастност, компетентност, отговорност, честност, колегиалност и учтивост, публичност и откритост и конфиденциалност.

В приетият от Ръководството на БАН, обективизирано в Решение по Протокол № 44/24.11.2009 г., **Етичен кодекс на служителите в БАН** са уредени етичните правила и принципи, които служителите в системата на БАН следва да спазват.⁷

В §1 на Преходните и заключителни разпоредби на Етичния кодекс е определено, че нормите на кодекса за задължителна част от трудовоправните отношения на служителите в БАН, като в § 8 е указано, че всяко самостоятелно звено в системата на БАН, въз основа на този Етичен кодекс може да разработи и въведе приложим за неговите служители етичен кодекс.

Препоръка: Всяко ПНЗ следва да изготви/актуализира Етичен кодекс за неговите служители, като се отрази спецификата на извършваната от звеното научна дейност.

---

⁶ Вж. Правилникът за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките

⁷ Вж. Етичният кодекс на служителите в Българската академия на науките.

3.Професионална отговорност

Изследователите следва да положат усилия да гарантират, че техните изследвания имат отношение към обществото и не повтарят изследвания, извършени преди това на друго място.

Те трябва да избягват всякакъв вид плагиатство и да спазват принципа за интелектуалната собственост и съвместното притежаване на данни, в случай че изследванията се извършват в сътрудничество с надзорник/ци и/или други изследователи. Необходимостта да се потвърдят новите наблюдения, като се покаже, че експериментите са възпроизводими, не следва да се третира като плагиатство, в случай че данните са потвърдени и са изрично цитирани.

Изследователите следва да гарантират, че ако някоя част от тяхната работа бъде предоставена за извършване от друго лице, то въпросното лице е достатъчно компетентно да я извърши.

Като част от структурата на Академията служителите ѝ са длъжни да познават и спазват своите професионални права и задължения, както и да извършват дейността си компетентно, обективно и добросъвестно, при строго спазване на Конституцията и законите на Република България.

По отношение на релевантното българско законодателство и прилагането на този принцип:

1.1. Кодексът на труда на Република България /КТ/ урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях. Отношенията при предоставянето на работна сила се уреждат само като трудови правоотношения. В тази връзка всеки един от служителите при постъпване на работа в съответното звено следва да бъде запознат с неговата дейност и респективно неразделна част към трудовия му договор е длъжностната характеристика.

1.2. В Закона за насърчаване на научните изследвания /ЗНИИ/ са уредени принципите и механизмите за провеждането на държавната политика за насърчаване на научните изследвания в Република България. Научните изследвания са национален приоритет и имат стратегическо значение за развитието на страната.

При условията и по реда на този закон и в съответствие с Националната стратегия за научни изследвания се насърчава и развива научноизследователската дейност с доказана значимост и международно признание, която включва научни изследвания, свързани със:

1. създаването на нови научни знания;
2. българската история, език, култура и национална идентичност;
3. насърчаване на технологичния трансфер и развитието на природните, техническите, хуманитарните и обществените науки и иновациите;
4. решаването на важни проблеми в областта на икономиката, образованието, селското стопанство, екологията, обществените процеси, човешките ресурси, сигурността, отбраната и здравето.

Националната политика в областта на научните изследвания се провежда от Министерския съвет чрез министъра на образованието и науката в съответствие с

Националната стратегия за научни изследвания, приета от Народното събрание по предложение на Министерския съвет.⁸

Съгласно разпоредбата на чл. 58, ал. 3 т. 4 от Закона за висшето образование членовете на академичния състав на висшите училища се освобождават от длъжност със заповед на ректора при доказано по установения ред плагиатство в научните трудове.

В раздел седми на глава трета на НК „Престъпления против интелектуалната собственост“ е налице състав на престъплението плагиатство. Според чл.173 на НК „който издава или използва под свое име или под псевдоним чуждо произведение на науката, литературата или изкуството или значителна част от такова произведение, се наказва с лишаване от свобода до две години или с глоба от сто до триста лева, както и с обществено порицание“. Според алинея втора на същия член „Със същото наказание се наказва и онзи, който представи за регистрация или регистрира от свое име чуждо изобретение, полезен модел или промишлен дизайн“.

1.3. По отношение на Закона за Българската академия на науките, респективно Устава на БАН:

Българската академия на науките участва в развитието на науката в съответствие с общочовешките ценности, националните интереси и целите, определени в Националната стратегия за научни изследвания, приета от Народното събрание.

Със своята дейност Българската академия на науките съдейства за умножаване на духовните и материалните богатства на българския народ.

Българската академия на науките осъществява своята дейност въз основа на законите и на устав.⁹

В действащото национално законодателство въпросите свързани с интелектуалната собственост са уредени в **Закона за авторското право и сродните му права, Закона за патентите и регистрацията на полезните модели и Закона за марките и географските означения.**

На **институционално ниво** V-то Общо събрание на БАН, на заседание проведено на 22 юни 2009 г. е приел **Правилник за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките**, с които са регламентирани реда за регистриране, закрила и използване на обекти на интелектуална собственост на БАН, създадени при изпълнение на задължения, произтичащи от трудови или други правоотношения, както и реда за закрила и използване на обекти, интелектуална собственост, върху които са придобити права по друг начин.¹⁰

В §3 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за дейността на съответното самостоятелно звено се регламентира организацията на дейността, свързана с регистриране, използване и закрила на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост.

В § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за вътрешния трудов ред на съответното звено се регламентират правата и задълженията на страните по трудово правоотношение по повод регистриране, закрила

⁸ Вж. Закона за насърчаване на научните изследвания.

⁹ Вж.ЗБАН и УБАН

¹⁰ Вж. Правилникът за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките

и използване на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост, ако не противоречи на действащата нормативна уредба.

4. Професионално отношение

Изследователите следва да са запознати със стратегическите цели, предопределящи тяхната изследователска среда, и с механизмите за финансиране и следва да поискат всички необходими разрешителни, преди да започнат своята изследователска дейност или да получат достъп до предоставените ресурси.

Те следва да информират своите работодатели, спонсори или надзорника си, ако изследователският им проект бъде отложен, преосмислен или завършен, или да ги известят, ако той бъде прекратен по-рано или преустановен по някаква причина.

По отношение на този принцип моля вижте бележките по т. 1, 2 и 3.

Съгласно разпоредбите на ЗНИИ със закона се създават условия за усъвършенстване на организацията за финансиране на научните изследвания от държавата, като средствата за финансово насърчаване на научните изследвания се осигуряват от държавния бюджет и от други източници, в съответствие с целите и приоритетите, определени от Националната стратегия за научни изследвания и от Националната програма за реформи на Република България, приета с решение на Министерския съвет.

Следва да бъде добавено, че Националната политика в областта на научните изследвания се провежда от Министерски съвет чрез министъра на образованието и науката в съответствие с Националната стратегия за научни изследвания.

Подкрепата на проекти и дейности за насърчаване на научните изследвания се осъществява от фонд „Научни изследвания“ към министъра на образованието и науката **в съответствие с:**

1. Европейската рамка за държавна помощ за научни изследвания, развойна дейност и иновации;

2. Националната стратегия за научни изследвания;

3. Националната програма за реформи по чл. 6, ал. 1;

4. рамкови програми с определени приоритети на Европейския съюз, както и други европейски и международни инициативи;

5. Европейската и националната пътна карта за научноизследователска инфраструктура.

Отпускането на целеви финансови средства се извършва въз основата на конкурс, проведен по реда и условията на Закона за насърчаване на научните изследвания.

Уставът на БАН лимитативно изброява целите, за които се изразходват средствата от бюджета на БАН: финансиране на научноизследователската и издателската дейност, подготовката на кадри, развитие и поддръжка на материалната база, издръжка на общоакадемични и общоинститутски нестопански дейности.

Постоянните научни звена на Академията учредяват фонд „Издателска дейност“, който се формира от реализирането на научната продукция и не може да се използва за други цели.

Критериите и правилата за предоставяне на средства от партия „Развитие“ за съфинансиране и заемобразно предоставяне на оборотни средства за участието в проекти на самостоятелните звена на БАН се определят с Правилник.

Съотносими приложими нормативни актове на национално и институционално ниво са: Национална стратегия за научни изследвания, Кодекса на труда, Закон за насърчаване на научните изследвания, Закон за БАН, Устав на БАН,

Правилник за предоставяне на средства по партия „Развитие“ за съфинансиране и заемобразно предоставяне на оборотни средства за участието в проекти на самостоятелните звена на БАН.

5. Договорни и правни задължения

Изследователите на всички нива трябва да са запознати с националните, секторните или институционалните разпоредби, определящи условията на обучение и/или работа. Това включва разпоредбите за права върху интелектуалната собственост, както и изискванията и условията на всеки спонсор или спонсори, независимо от характера на техния договор. Изследователите следва да се придържат към тези разпоредби, като постигат необходимите резултати (напр. тези, публикации, патенти, доклади, разработване на нови продукти и т.н.), както е постановено в условията на договора или в друг подобен документ.

По отношение на този принцип моля вижте бележките по т.1, 2 и 3.

В допълнение към горните текстове: Процедурите за избор на академици и член кореспонденти, както и свързаните с приемането и обучението на докторанти, придобиването на научни степени и заемането на академични длъжности в БАН са регламентирани детайлно съответно с Правилника за избиране на академици и член кореспонденти и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Директорът на съответното самостоятелно звено утвърждава Правилник за вътрешния трудов ред, съгласно Кодекса на труда., като негово задължение е да запознае назначаваните учени с реда и условията на работа. От своя страна служителите са длъжни да се съобразяват разпоредбите на действащото законодателство, което в пълна мярка ще гарантира осъществяването на професионалните им права и изпълнението на професионалните им задължения.

Съотносими приложими актове на национално и институционално ниво са Кодекса на труда, ЗБАН, Устав на БАН, Закон за развитието на академичния състав в РБ, Закон за висшето образование, законите регламентиращи въпросите, свързани с интелектуалната собственост изброени в горните точки, Правилника за избиране на академици и член кореспонденти, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН, Правилници за вътрешния трудов ред, Правилника за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките.

6. Отчетност

Изследователите трябва да съзнават, че трябва да се отчитат пред своите работодатели, спонсори или други свързани държавни или частни органи, както и от етична гледна точка пред обществото като цяло. В частност изследователите, финансирани с държавни средства, се отчитат и за ефективното използване на парите на данъкоплатците. Следователно те трябва да се придържат към принципите за разумно, прозрачно и ефективно управление на финансите и да сътрудничат при всеки оторизиран одит на тяхната изследователска дейност, независимо дали се извършва от техните работодатели/ спонсори, или от комисии по етика.

Методите за събиране и анализ на данни, резултатите и, по целесъобразност, подробности за данните следва да бъдат достъпни за вътрешна и външна проверка, когато е необходимо и когато бъдат изисквани от съответните власти.

По отношение на съотносимото национално законодателство и институционално такова:

- Законът за финансово управление и контрол в публичния сектор /ЗФУКПС/ урежда обхвата и осъществяването на финансовото управление и контрол, както и принципите и изискванията към системите за финансово управление и контрол в организациите от публичния сектор.

Разпоредбите на закона се прилагат в организациите от публичния сектор, каквито са БАН и нейните самостоятелни звена.

Ръководителите на организациите отговарят за осъществяване на финансовото управление и контрол във всички ръководени от тях структури, програми, дейности и процеси при спазване на принципите за законосъобразност, добро финансово управление и прозрачност.

Ръководителите на всяко ниво в организациите отговарят и се отчитат пред горестоящия ръководител за своята дейност по отношение на финансовото управление и контрол в структурите и звената, които ръководят.

Ръководителите на организациите отговарят за определяне на целите на организациите, идентифициране на рисковете за постигането им и за въвеждане на адекватни и ефективни системи за финансово управление и контрол в съответствие с изискванията на този закон.

Във връзка с гореизложеното и на основание чл.12, ал.3 от ЗФУКПС Ръководството на БАН одобри и прие Стратегия за управление на риска в Българска академия на науките, която бе утвърдена от Председателя на БАН и изпратена за сведение и изпълнение на всички самостоятелни звена.¹¹

Съгласно чл. 29, ал. 4 от **Закона за насърчаване на научните изследвания** с договор с управителя на фонд „Научни изследвания“ се определят условията за финансиране и изпълнение на определените за финансиране проекти, като всеки проект се финансира самостоятелно и независимо от други проекти, съобразно заложените в него цели, план за изпълнение, финансов план и очаквани резултати.

Разпоредбата на чл. 77, ал. 2 от **Устава на БАН** предвижда публикуването на годишни отчети от страна на БАН и постоянните научни звена във връзка с цялостната дейност по събиране и изразходване на средства.

Правилникът за предоставяне на средства от партия „Развитие“ предвижда възстановяване на предоставените средства за съфинансиране и оборотните средства в случай на неизпълнение на договорите с финансиращите организации.

7. Добри практики в изследователската дейност

Изследователите следва винаги да се придържат към безопасни работни практики в съответствие с националното законодателство и да взимат необходимите предпазни мерки по отношение на здравето и безопасността, както и за възстановяване след сринове на информационните технологии, например чрез изготвяне на стратегии за създаване на резервни копия на данни. Те следва също така да са запознати с настоящите национални законови изисквания относно защита на данните и изискванията за защита на поверителността и при всички случаи да взимат необходимите мерки за тяхното изпълнение.

Като служители заемащи щатна бройка в длъжностното разписание на съответното звено учените са длъжни да спазват разписаните в КТ задължения за спазване на правилата за здравословни и безопасни условия на труд, да пазят грижливо имуществото, което им е поверено, както и да спазват вътрешните правила.

---

¹¹ Вж.ЗФУКПС и Стратегията за управление на риска в БАН.

Съотносими нормативни актове – КТ, Закона за безопасни условия на труд и подзаконовите нормативни актове, приложимите специални нормативни актове в съответствие вида дейност и респективно вътрешните Правила/Правилници на звената.

Правилата за използване на компютърните ресурси чрез компютърната мрежа на БАН-Администрация са уредени в Правилника за използване на компютърните ресурси в БАН-Администрация.

8. Разпространение, използване на резултатите

Всички изследователи следва да гарантират, в съответствие с техните договорни задължения, че резултатите от тяхната изследователска работа се разпространяват и използват, в т.ч. се съобщават, прехвърлят към други изследователски среди или, по целесъобразност, се използват с търговска цел. От старшите изследователи в частност се изисква да поемат инициативата да гарантират, че изследването е ползотворно и че резултатите се използват за търговски цели или при възможност се предоставят на обществеността (или и двете).

По отношение прилагането на този принцип в съответствие разпоредбите на правото на интелектуалната собственост: в действащото национално законодателство основните въпросите свързани с интелектуалната собственост са уредени в **Закона за авторското право и сродните му права, Закона за патентите и регистрацията на полезните модели и Закона за марките и географските означения.**

На **институционално ниво** V-то Общо събрание на БАН, на заседание проведено на 22 юни 2009 г. е приел **Правилник за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките**, с които са регламентирани реда за регистриране, закрила и използване на обекти на интелектуална собственост на БАН, създадени при изпълнение на задължения, произтичащи от трудови или други правоотношения, както и реда за закрила и използване на обекти, интелектуална собственост, върху които са придобити права по друг начин.¹²

В §3 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за дейността на съответното самостоятелно звено се регламентира организацията на дейността, свързана с регистриране, използване и закрила на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост.

В § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за вътрешния трудов ред на съответното звено се регламентират правата и задълженията на страните по трудово правоотношение по повод регистриране, закрила и използване на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост, ако не противоречи на действащата нормативна уредба.

Само носителят с признато по реда на действащото в областта на интелектуалната собственост законодателство има право върху обект на интелектуалната собственост, разполага с изключителното право да използва създаденото от него произведение/изобретение, както и да разреши на трети лица ползването му.

С **правилата за издателската дейност на БАН**¹³ се регламентира реда за публикуване на научните резултати на учените от БАН. Издателската дейност се ръководи и контролира от Експертен съвет за издателска дейност към Управителния съвет на БАН.

¹² Вж. Правилникът за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките

¹³ Вж. Правилата за издателска дейност на БАН.

9. Обществени ангажименти

Изследователите следва да гарантират, че тяхната изследователска дейност става достойствие на обществото като цяло по начин, който позволява да бъде разбрана от неспециалисти, като така се подобрява разбирането на научните достижения от страна на обществеността. Прекият ангажимент към обществеността ще помогне на изследователите да разберат по-добре обществените интереси и опасения по отношение на научно-технологичните приоритети.

Съгласно **ЗБАН и УБАН** Българската академия на науките като национална организация за научни изследвания участва в развитието на науката в съответствие с общочовешките ценности, националните интереси и цели.

Академията организира и осъществява своите фундаментални и приложни научни изследвания в съответствие със световните тенденции и съдейства за използването на получените резултати.

Председателят на Българската академия на науките представя в Народното събрание в срок до 30 април на следващата година годишен доклад за дейността на БАН, академичните институти и другите самостоятелни звена, който съдържа отчет за:

1. научноизследователската дейност, включително за изпълнението на целите и задачите, определени в Националната стратегия за научни изследвания;
2. финансовата дейност;
3. международната дейност.

Решението на Народното събрание относно приемане на годишния доклад за дейността на Българската академия на науките се обнародва в „Държавен вестник“.

В срок до 10 дни от обнародване на решението годишният доклад за дейността на Българската академия на науките, включително и за всеки академичен институт и за всяко друго самостоятелно звено, се публикува на интернет страницата на БАН.

10. Липса на дискриминация

Работодателите и/или спонсорите на изследователите не трябва да упражняват дискриминация срещу изследователите на базата на пол, възраст, етнически, национален или социален произход, религия или убеждения, сексуална ориентация, език, увреждания, политически убеждения, социални или икономически условия.

С чл. 4 от **Закона за защита от дискриминация** се постановява общ запрет по отношение на всяка форма на пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

Забраната за дискриминация действа спрямо всички при упражняването и защитата на предвидените в Конституцията и законите на Република България права и свободи.-чл. 6 от закона.

В ЗБАН, респективно УБАН законодателят е определил, че БАН и нейните структурни звена осъществяват своята дейност въз основана и при спазване законите на Р България.

11. Системи за преценка/оценка

Работодателите и/или спонсорите следва да въведат за всички изследователи, включително и за старшите изследователи, системи за оценка/преценка с цел

периодично и прозрачно оценяване на тяхното професионално представяне от независима (а при старшите изследователи – за предпочитане международна) комисия.

Тези процедури за оценка/преценка следва надлежно да отчитат тяхната цялостна изследователска съзидателност и резултатите от изследователската им дейност, в т.ч. публикации, патенти, управление на изследователската дейност, преподавателска/лекторска дейност, надзор, наставничество, национално или международно сътрудничество, административни задължения, дейности, свързани с повишаване на общественото съзнание и мобилността, и следва да бъдат взети предвид в контекста на професионалното им развитие.

По отношение на националното законодателство:

Съгласно **Закона за насърчаване на научните изследвания** научноизследователската дейност на научните организации се оценява периодично на базата на критерии и при условия и по ред, определени с Правилник издаден от Министъра на образованието и науката.

Съгласно **Закона за развитие на академичния състав в Република България** процедурите за заемане на академични длъжности в акредитираните от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА) професионални направления и специалности се откриват с решение на научната организация за провеждане на конкурс.

По смисъла на този закон: 1. „висши училища и научни организации“ включват всички висши училища, **Българската академия на науките**, Селскостопанската академия, научни организации, университетски болници, институти и други, **получили акредитация от НАОА.**¹⁴

По отношение на институционалното законодателство:

На основание чл. 56, ал.1, т.11 от ЗБАН, във връзка с чл.58 от УБАН дейността на учените в БАН се оценява периодично по критерии и методика, утвърдени от Общото събрание на академията, допълнени съобразно научната област от научния съвет на звеното по процедура определена в Правилника за дейността на звеното.

Съгласно разпоредбите на чл.1, ал.5 и 7 от приетата от ОС на БАН на 15.07.2013 г. „Методика за провеждане на атестация на служителите в БАН“, решение за сроковете и датите за провеждане на обща атестация в звеното, както и периода за атестиране /чл.1, ал.5 и 6/ се взема от Директора на звеното.

В тази връзка директорът е оправомощен сам да вземе решение за това какъв срок да обхване атестацията и да насрочи дата за провеждането ѝ. Обобщените данни след провеждане на атестацията трябва да се предоставят на УС на БАН за анализ.

Съпоставяйки разпоредбите на Закона за Българската академия на науките /чл.56, т.11/ и чл.1, ал.5 от Методиката може да се изведе, че анализ на резултатите от атестирането на учените се прави два пъти – от УС на БАН и от Съвета на настоятелите.

Законосъобразното тълкуване на нормативната уредба обаче предполага анализът да се извършва от Съвета на настоятелите, тъй като Устава на БАН не вменява на УС на БАН такава функция да анализира резултатите от атестирането на учените /чл.24 УБАН/.

Съгласно чл.24, ал.1, т.7 УС на БАН има организаторски функции по отношение на периодичното атестиране на СНЗ по ред и условия, определени от ОС на БАН.

Нормите на Закона са с по-висша юридическа сила от разпоредбите на Методиката.

---

¹⁴ Вж. ЗРАСРБ по отношение на академичните длъжности.

12. Наемане на работа

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че стандартите за приемане на изследователи, особено в началото на професионалното им развитие, са ясно формулирани и улесняват достъпа на групите в неравностойно положение или за изследователи, които се връщат към изследователска дейност, включително преподаватели (на което и да било ниво), които се връщат към изследователската дейност.

Работодателите и/или спонсорите следва да се придържат към принципите, постановени в Кодекса за професионално поведение при набора на изследователи, когато назначават или наемат изследователи на работа.

Съгласно **Закона за Българската академия на науките** изборът на академици, член-кореспонденти и чуждестранни членове в областта на науката, културата и изкуството се извършва по ред и условия, определени от **Правилник, утвърден от събранието на академиците и член-кореспондентите**.

Общите условия към кандидатите за придобиване на научна степен и заемане на академична длъжност в институтите на Академията са регламентирани в **Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН**.

Самостоятелните научни звена на Академията в дейността си по развитието на академичния състав се ръководят от Закона за развитието на академичния състав в РБ, ЗБАН, Закона за висшето образование, Устава на БАН и изискванията, условията, правилата и решенията на Научния съвет на звеното.

Съотносими приложими нормативни актове – Закон за развитието на академичния състав в РБ, Правилник за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в РБ, ЗБАН, Устав на БАН, Правилник за избиране на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

13. Наемане на работа /Кодекса/

Работодателите и/или спонсорите постановяват процедури за наемане на работа, които са открити, ефикасни, прозрачни, подкрепящи, международно съпоставими и пригодени специално за типа на обявените работни места.

Обявите следва да съдържат подробно описание на изискваните познания и компетенции и не следва да бъдат толкова специализирани, че да обезкуражат подходящи кандидати. Работодателите следва да включат описание на условията на работа и правата, както и на перспективите за професионално развитие. Периодът между публикуването на обявата за свободно работно място или поканата за кандидатстване и крайния срок за получаване на отговор следва също да бъде реалистичен.

В **Правилника за избиране на академици и член-кореспонденти** на БАН е разписано процедурата по обявление на конкурсът за академици и член-кореспонденти. Обявата за конкурса, съдържаща съответните направления на науката и броя на местата, обнародва се във всекидневник с голям тираж и на електронната страница на БАН.

В самостоятелни раздели в УБАН са регламентирани условията за участие в конкурса, структурата и функциите на изборните органи и провеждането на самия избор.

Правилата за приемане и обучение на докторанти в БАН и заемане на академични длъжности в Академията са разписани последователно съответно в глава трета и пета

от **Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.**

Съотносимите нормативни актове – Закон за развитието на академичния състав в РБ, Правилник за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в РБ, ЗБАН, Устав на БАН, Правилник за избиране на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.¹⁵

14. Подбор /Кодекса/

Комисиите по подбора следва да съвместяват разнообразни експертни познания и компетенции и следва да има съответното равновесие между половете и, когато това е подходящо и осъществимо, да включват представители на различни сектори (държавния и частния) и дисциплини, включително и представители на други държави, притежаващи съответните специализирани познания, които им позволяват да оценят кандидата. При възможност следва да се прилагат широка гама от процедури за подбор, като например оценка от външни експерти и интервюта лице в лице. Членовете на комисиите по подбора следва да са преминали съответното обучение.

Както **Правилникът за избиране на академици и член-кореспонденти на БАН**, така и **Правилникът за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН** в пълнота посочват структурата и функциите на конкурсните комисии.

Приложими нормативни актове – ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избиране на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

15. Прозрачност /Кодекса/

Кандидатите следва да бъдат информирани преди подбора за процедурата на подбор и критериите за подбор, броя на свободните работни места и перспективите за професионално развитие. Те следва също така да бъдат информирани след края на процедурата по подбора за слабите и силните страни на техните кандидатури.

Правилникът за избиране на академици и член-кореспонденти на БАН и Правилникът за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН предвиждат изрично оповестяване на актовете, с които се обявяват конкурсите за попълване на научния състав на Академията, както и минимално необходимото им съдържание.

По отношение на общите принципи за заемане на академични длъжности – ЗРАСРБ и правилника за прилагането му.

16. Преценка за заслугите /Кодекса/

Процедурата на подбора следва да вземе предвид целия обхват на професионалния опит на кандидатите. Тя следва да се съсредоточи върху цялостния им потенциал на изследователи, но и да вземе предвид техните творчески възможности и степен на самостоятелност.

Това означава, че заслугите следва да бъдат преценявани както от качествена, така и от количествена гледна точка, като се постави акцент върху впечатляващите резултати в рамките на едно разнообразно кариерно развитие, а не само върху броя на публикациите. Следователно значението на библиометричните показатели следва да бъде адекватно балансирано с по- широка гама оценъчни критерии, като например

---

¹⁵ Вж. релевантните разпоредби на цитираните нормативни актове.

преподавателска работа, надзор, работа в екип, предаване на познания, управление на изследователската дейност и новаторство, и дейности, свързани с повишаване на общественото съзнание. При кандидатите с опит в промишлената сфера следва да се обърне специално внимание на приноса им към патентите, развитието или откритията.

Предвидената с правилниците за избор на научния състав на БАН възможност кандидатите да подават към своята конкурсна документация описание на научните си трудове, както и кратко посочване на най-важните си постижения, както и други материали, документиращи оценката в страната и чужбина на резултатите от дейността им., в пълна степен гарантира цялост и обективно изследване на професионалния им опит.

Нормативни актове – ЗРАСБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН и др.

17. Вариации в хронологичен ред на автобиографиите /Кодекса/

Прекъсванията на професионалното развитие или вариациите в хронологичния ред на автобиографиите не трябва да бъдат наказвани, а да бъдат разглеждани като развитие на кариерата и съответно като потенциално ценен принос към професионалното развитие на изследователите, допринасящ за неговата многоизмерност. Следователно на кандидатите следва да се позволява да подават автобиографии, подкрепени с документи, които описват представителна извадка от постижения и квалификации, подходящи за позицията, за която е подадена кандидатурата.

Съобразно **Правилника за избор на академици и член-кореспонденти** желаещите да участват в конкурса подават всички свои научни трудове, както и кратко описание на най-важните си постижения, както и други материали, документиращи оценката в страната и чужбина на резултатите от дейността им.

Съгласно **Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН** кандидатите за заемане на академична длъжност прилагат към документите си списък на публикации, изобретения и други научно-приложни разработки.

Нормативни актове – ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избор на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.¹⁶

18. Признаване на опит, свързан с мобилност /Кодекса/

Какъвто и да било опит, свързан с мобилност, например престой в друга държава/регион или в друга изследователска институция (държавна или частна), или смяна на една дисциплина или направление с друга, независимо дали са част от първоначалното обучение на изследователя или са се състояли на по-късен етап от професионалното му развитие, или фактическият опит, свързан с мобилност, следва да се считат за ценен принос към професионалното развитие на изследователя.

Кандидатите за академици и член-кореспонденти, както и за получаването на научна степен и заемането на академична длъжност в БАН имат възможност да посочат в документацията си за участие в конкурса всички обстоятелства свързани с кариерното им развитие, които считат, че биха допринесли за цялостното им по-добро представяне пред конкурсните комисии.

---

¹⁶ Вж. цитираните актове.

Нормативни актове - ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избор на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

19. Признаване на квалификации /Кодекса/

Работодателите и/или спонсорите следва да осигурят подходяща преценка и оценка на академичните и професионалните квалификации, включително и неофициалните квалификации, на всички изследователи, особено в контекста на международната и професионалната мобилност. Те следва да се информират и добре да разберат правилата, процедурите и стандартите, определящи признаването на тези квалификации, и с оглед на това да проучат националното законодателство, конвенциите и конкретните правила за признаване на тези квалификации, като използват всички налични канали.

Изискванията за избиране на академици и член-кореспонденти на БАН са уредени в Правилника за избор на академици и член-кореспонденти.

Общите изисквания към кандидатите за заемане на академични длъжности са уредени в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Нормативни актове – ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избор на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

20. Старшинство /Кодекса/

Нивото на изискваните квалификации следва да бъде в съответствие с потребностите на длъжността и да не бъде бариера за приемане. Признаването и оценката на квалификациите следва да се съсредоточи върху оценката на постиженията на лицето, а не на ситуацията, в която се намира, или на репутацията на институцията, където е придобило квалификациите. Тъй като професионалните квалификации може да са придобити на ранен етап от дълга кариера, моделът на професионалното развитие през целия живот също следва да бъде признат.

Изискванията за избиране на академици и член-кореспонденти на БАН са уредени в Правилника за избор на академици и член-кореспонденти.

Общите изисквания към кандидатите за заемане на академични длъжности са уредени в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Нормативни актове – ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избор на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

21. Назначения след придобиване на докторска степен /Кодекса/

Институциите, назначаващи изследователи след придобиване на докторска степен, следва да установят ясни правила и подробни насоки за подбора и назначаването им, като например максималната продължителност и целите на тези назначения. Тези насоки следва да отчитат продължителността на предишни назначения след придобиване на докторска степен в други институции, като вземат предвид и че статутът след придобиване на докторска степен е преходен, като основната цел е осигуряване на допълнителни възможности за професионално развитие при изследователска кариера в контекста на дългосрочните професионални перспективи.

Научните степени и академичните длъжности, за които като предпоставка за заемането им е предвидено притежаването на научна степен доктор са посочени в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.С решение на Научния съвет на самостоятелното научно звено се определят специфични изисквания за всяка научна степен и академична длъжност.

Нормативни актове – ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилник за избор на академици и член-кореспонденти, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

22. Признание на професията

Всички изследователи, извършващи изследователска дейност, следва да бъдат признавани за професионалисти и третираны по подобаващ начин. Тази практика следва да започне в началото на професионалното им развитие, а именно на етапа след завършването на тяхното образование, и следва да включва всички етапи, независимо от тяхната класификация на национално ниво (например служител, следващ за следдипломна квалификация, докторант, постдокторант, държавен служител).

Служителят на БАН има право на работна среда, позволяваща пълна изява на неговите способности, свобода от всякаква форма на тормоз, нетолерантност и дискриминация.

Работодателят е длъжен да пази достойнството на служителя по време на изпълнение на службата му.

Изискванията за заемане на академични длъжности свързани са уредени в ЗРАСРБ, ЗБАН, УБАН, Правилника за избор на академици и член-кореспонденти, Правилникът за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Освен изброените нормативни актове, съотносими при прилагането на този принцип са и КТ и Етичният кодекс на служителите в БАН.

23. Изследователска среда

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да гарантират, че се създава възможно най-стимулираща среда за изследователска дейност или обучение в сферата на изследователската дейност, която предлага подходящо оборудване, съоръжения и възможности, включително и за сътрудничество от разстояние посредством изследователски мрежи, и че националните или секторните разпоредби относно здравето и безопасността при изследователската работа се спазват. Спонсорите следва да гарантират, че се предоставят адекватни средства за подпомагане на договорената работна програма.

Съгласно КТ /респективно в съответните Правилници за вътрешния трудов ред/, част от задълженията на работодателя за осигуряване на условия за работа е осигуряването на служителя на нормални условия за изпълнение на работата по трудовото правоотношение, за която се е уговорил, като му осигури работно място и условия в съответствие с характера на работата, както и здравословни и безопасни условия за труд.

В тази връзка ЗБАН и УБАН определят вида и способите за създаване на среда за развитие на научната и научноизследователската дейност в БАН.

По отношение на националната политика в тази насока, както по-горе бе описано основния нормативен акт е Законът за насърчаване на научните изследвания.

24. Условия на работа

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че условията на работа на изследователите, включително на изследователите с увреждания, осигуряват, по-целесъобразност, гъвкавостта, която се счита за изключително важна за успешното провеждане на изследването, в съответствие със съществуващото национално законодателство и с националните или секторните колективни трудови договори. Те следва да се стремят да осигуряват условия на работа, които позволяват както на жените, така и на мъжете изследователи да съчетават семейния живот с работата, децата с кариерата. Особено внимание следва да се обърне на гъвкавото работно време, работата на непълнен работен ден и творческия отпуск, както и на осигуряването на необходимите финансови и административни условия за подобни договорености.

Кодексът на труда разписва правила гарантиращи специална закрилата на лица с намалена работоспособност и жените. В гл. 7 от КТ са предвидени разпоредби гарантиращи осигуряването на най-подходящото за съответната дейност разпределение и отчитане на работното време. Предвидени са и разпоредби. В глава 8 от КТ са уредени видовете отпуск.

25. Стабилност и постоянен характер на заетостта

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да гарантират, че работата на изследователите не е възпрепятствана от нестабилност на трудовите им договори и поради това следва, доколкото е възможно, да се ангажират с подобряване на стабилността на условията на работа на изследователите, като прилагат и спазват принципите и условията на Директива 1999/70/ЕО на Съвета (1).

Условията и реда за заемане на академични длъжности са регламентирани в ЗРАСРБ, респективно и на основание на закона, всяка научна организация, каквито са БАН и самостоятелните звена, уреждат в правилници отделните и законовоопределени условия. На институционално ниво за БАН това е Правилникът за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Съгласно чл.15, ал.2 от ЗРАСРБ академичните длъжности се заемат по трудови правоотношения. В зависимост от вида на академичната длъжност законодателят е определил и съответните изисквания за нейното възникване и вида на трудово правоотношение. То може да възникне въз основа на конкурс или избор. В КТ са уредени основните условия за възникване и прекратяване на трудовите правоотношения въз основа на конкурс или избор.¹⁷

В чл.57 от УБАН е определено, че „с учени работили извън системата на БАН, както и с придобили за първи път научно звание или академична длъжност в академията се сключва срочен трудов договор.“, като след изтичане на определения срок, научния съвет взема решение дали да бъде сключен нов срочен договор, той да премине към безсрочен или да бъде прекратен.

Нормативни актове съотносими при прилагането на този принцип – КТ, ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане, ЗБАН, УБАН¹⁸, Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.¹⁹

26. Спонсорство и заплати

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да гарантират, че изследователите се ползват от справедливи и привлекателни условия на финансиране

¹⁷ Вж. КТ, глава пета, раздел трети и четвърти

¹⁸ Вж. глава пета от УБАН

¹⁹ Вж. посочените нормативни актове.

и/или заплати с подобаващи и равни социални придобивки (включително здравни осигуровки и детски надбавки, пенсионни права и помощи при безработица) в съответствие със съществуващото национално законодателство и с националните или секторните колективни трудови договори. Те следва да важат за изследователи на всички етапи от тяхното професионално развитие, включително и изследователи в началния етап, в съответствие с техния правен статут, достижения, квалификация и/или задължения.

Императивните разпоредби на КТ предвиждат, че положеният труд по трудово правоотношение е възмезден.

С цел обезпечаване правото на възнаграждение е предвиден гарантиран размер на изплащане на трудовото възнаграждение в размер 60 на сто от брутното му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата за страната, като разликата до пълния размер на трудовото възнаграждение остава изискуема и се изплаща допълнително заедно със законната лихва.

В чл.11 от ЗБАН, чл.75 и 76 от УБАН е определено как се формира бюджета на БАН и за какво се разходва.

На основание чл.16, ал.1, т11 от УБАН Общото събрание на БАН утвърждава бюджета на Академията и приема неговото разпределение.

27. Баланс на представителите на двата пола

Работодателите и/или спонсорите следва да се стремят да постигнат баланс на представителите на двата пола на всички нива на персонала, включително и на ниво надзорници и ръководители. Това следва да бъде постигнато въз основа на политика за равни възможности при наемането на работа и в следващите етапи от професионалното развитие, но без това да надделява над критериите за качество и компетентност. За да се осигури равностойно отношение, в комисиите за наемане на работа и оценка също следва да се постигне подходящ баланс на представителите на двата пола.

Разпоредбите на глава втора от **Закона за защита от дискриминация** задължават работодателя да осигури еднакви условия на труд без оглед на признаците по чл. 4, ал. 1 от Закона.²⁰

Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017-2030 г. посочва като една от силните страни в системата на научните изследвания в страната постигнатото приблизително равенство на двата пола сред учените в РБ. Като приоритет е поставен мониторингът върху равномерното разпределение при заемането на различни академични длъжности и ръководни позиции научните организации.

28. Професионално развитие

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да изготвят, за предпочитане в рамките на управлението на човешките ресурси, конкретна стратегия за професионално развитие на изследователите, за всички негови етапи и независимо от вида на техните договори, включително и за тези на временни договори. Тя следва да включва наличието на наставници, които да оказват помощ и да дават насоки за лично и професионално развитие на изследователите, като по този начин ги мотивират и допринасят за намаляване на несигурността по отношение на тяхното професионално бъдеще. Всички изследователи следва да бъдат запознати с тези клаузи и договорености.

---

²⁰ Вж. Закона за защита от дискриминация

Съгласно разпоредбата на чл. 228а (1) от КТ предвижда задължение за Работодателя да осигури условия за поддържане и повишаване професионалната квалификация на работниците и служителите за ефективно изпълнение на техните задължения по трудовото правоотношение в съответствие с изискванията на изпълняваната работа и бъдещото им професионално развитие.²¹

29. Значение на мобилността

Работодателите и/или спонсорите следва да признават значението на мобилността в географски, направленски, междудисциплинарен, трансдисциплинарен и виртуален смисъл, както и на мобилността между държавния и частния сектор като важно средство за увеличаване на научното познание и възможностите за професионално развитие на всички етапи от кариерата на изследователя. Следователно те трябва да включат подобни възможности в конкретната стратегия за професионално развитие и напълно да оценяват и признават всякакъв опит, свързан с мобилност, в рамките на системата за професионален напредък/оценка.

Това изисква и въвеждане на необходимите административни инструменти, които допускат преносимост на разпоредбите относно помощите и социалното осигуряване в съответствие с националното законодателство.

В националната стратегия като ключов фактор за осъществяване на предвижданията по отношение политиката за човешките ресурси е посочена мобилността. Посочено е че основно значение за развитието на науката е именно постоянния обмен на идеи и знания посредством мобилността на учените.

Повишаването на мобилността, посредством активното използване на възможностите за европейски и международни програми за мобилност, е посочена като една от мерките за повишаване участието на български учени и колективи в рамковите програми на ЕС.

30. Достъп по професионална консултации

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че на изследователите се предлагат професионалните консултации и съдействие за назначаване на работа, в съответните институции или чрез сътрудничество с други структури, на всички етапи от професионалното им развитие, независимо от вида на техните договори.

31. Права върху интелектуалната собственост

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че изследователите на всички етапи от професионалното си развитие се ползват от правна защита, и в частност от съответна защита на правата върху интелектуалната собственост, включително и авторските права, при използването на резултатите от тяхната научно-изследователска и развойна дейност.

Политиката и практиките следва да посочват точно правата, които имат изследователите и/или, ако е приложимо, техните работодатели, или други страни, включително външни търговски или промишлени организации, които биха могли да съществуват по силата на конкретни споразумения за сътрудничество или други споразумения.

Работодателят е длъжен да даде указания за реда и начина на изпълнение на трудовите задължения и упражняване на трудовите права, включително запознаване с правилата за вътрешния трудов ред. Основен принцип при осъществяване на дейността

---

²¹ Вж. КТ

на служителите на БАН е изискването за законност, като всеки служител е длъжен да познава и спазва своите професионални права и задължения.

По отношение прилагането на този принцип в съответствие с разпоредбите на правото на интелектуалната собственост: в действащото национално законодателство основните въпросите свързани с интелектуалната собственост са уредени в **Закона за авторското право и сродните му права, Закона за патентите и регистрацията на полезните модели и Закона за марките и географските означения.**

На **институционално ниво** V-то Общо събрание на БАН, на заседание проведено на 22 юни 2009 г. е приел **Правилник за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките**, с които са регламентирани реда за регистриране, закрила и използване на обекти на интелектуална собственост на БАН, създадени при изпълнение на задължения, произтичащи от трудови или други правоотношения, както и реда за закрила и използване на обекти, интелектуална собственост, върху които са придобити права по друг начин.²²

В §3 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за дейността на съответното самостоятелно звено се регламентира организацията на дейността, свързана с регистриране, използване и закрила на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост.

В § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника е указано, че в Правилника за вътрешния трудов ред на съответното звено се регламентират правата и задълженията на страните по трудово правоотношение по повод регистриране, закрила и използване на притежаваните от звеното обекти на интелектуална собственост, ако не противоречи на действащата нормативна уредба.

Само носителят с признато по реда на действащото в областта на интелектуалната собственост законодателство има право върху обект на интелектуалната собственост , разполага с изключителното право да използва създаденото от него произведение/изобретение, както и да разреши на трети лица ползването му.

С **правилата за издателската дейност на БАН**²³ се регламентира реда за публикуване на научните резултати на учените от БАН. Издателската дейност се ръководи и контролира от Експертен съвет за издателска дейност към Управителния съвет на БАН.

Служителите са длъжни да познават правната уредба в областта на отношенията възникващи при създаването, закрилата и използването на обекти на интелектуалната собственост.

32. Съавторство

Когато оценяват персонала си, институциите следва да имат положително отношение към съавторството като към градивен подход за извършване на изследователска дейност. Следователно работодателите и/или спонсорите следва да разработват стратегии, практики и процедури, предоставящи на изследователите, включително и на онези, които са в началото на професионалното си развитие, необходимите рамкови условия, които да им позволят да се ползват от правото си да бъдат признати, посочени и/или цитирани в контекста на реалните им заслуги като

²² Вж. Правилникът за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките

²³ Вж.Правилата за издателска дейност на БАН.

съавтори на трудове, патенти и т.н. или да публикуват резултатите от собствената си изследователска дейност отделно от своя/ите надзорник/ци.

Съгласно императивните разпоредби на Закона за авторското право и сродните му права носител на авторските права върху произведение на науката, литературата и изкуството е авторът на произведението. Законът определя съдържанието на авторското право, като изрично постановява, че единствено авторът има изключителното право да използва създаденото от него произведение, както и да иска признаване на неговото авторство върху произведението.²⁴

33. Преподавателска дейност

Преподавателската работа е важно средство за структуриране и разпространяване на познания и вследствие на това следва да бъде разглеждана като ценна възможност в професионалното развитие на изследователите. Все пак преподавателските задължения не трябва да бъдат толкова много, че да пречат на изследователите, особено на онези, които са в началото на професионалното си развитие, да извършват своята изследователска дейност.

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че възнагражденията за преподавателска работа са съответстващи и се вземат предвид в системите за преценка/оценка, и че времето, отделено от старшите членове на екипа за обучение на изследователи в ранен етап на професионалното си развитие, следва да се счита за част от преподавателските им задължения. Следва да се осигури подходящо обучение на лицата, занимаващи се с преподавателска дейност и подготовка на кадри, в рамките на професионалното им развитие като изследователи.

Съгласно чл. 242 от **Кодекса на труда** всеки положен труд по трудово правоотношение е възмезден. Структурата и организацията на работната заплата и договарянето на работната заплата са регламентирани с Наредби, приети от Министерски съвет. На институционално ниво са приети Вътрешните правила за работната заплата.

34. Жалби/апели

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да установят, в съответствие с националните правилници и регламенти, подходящи процедури, по възможност под формата на безпристрастно лице (от рода на омбудсмана), което да се занимава с жалби/апели на изследователи, включително и онези, които касаят конфликти между надзорник/ци и изследователи в ранен етап на професионалното си развитие. Тези процедури следва да осигуряват на всички изследователски екипи поверителна и неофициална помощ при разрешаването на конфликти, спорове и жалби, свързани с работата, с цел насърчаване на справедливото и равностойно отношение в рамките на институцията и подобряване на цялостното качество на работната среда.

Предвид обстоятелството, че изследователите полагат своя труд по силата на сключен трудов договор, разглеждане на жалбите във връзка с трудовите правоотношения са регламентирани в **Кодекса на труда**, който предвижда трудовите спорове да се разглеждат от съда. В националното законодателство няма предвидени и регламентирани процедури, които да осигуряват на всички изследователски екипи поверителна и неофициална помощ при разрешаване на конфликти, спорове и жалби в рамките на институцията.

---

²⁴ Вж.ЗАПСП и Правилника за регистриране, закрила и използване на обектите на интелектуална собственост в Българската академия на науките

35. Участие в органи, вземащи решения

Работодателите и/или спонсорите на изследователите следва да признават за напълно основателно и дори желателно изследователите да бъдат представявани в съответните органи за информиране, консултации и взимане на решения в институциите, за които работят, които да защитават и подкрепят техните индивидуални и колективни интереси като професионалисти, и активно да допринасят за управлението на институцията.

Членовете на Общото събрание на академията се избират от общите събрания на учените в постоянните научни звена. За членове се избират хабилитирани учени на основна работа в БАН. С право на съвещателен глас в заседанията на ОС на БАН участват от всяко направление по 1 представител на асистентите и докторантите. За членове на основния състав на УС на БАН се избират асоциирани, действителни и дописни членове на Академията, които са на основна работа в нея.

Членове на Научните съвети на самостоятелните звена се избират доктори на науките, хабилитирани учени, член-кореспонденти и академици.

Процедурата за избор на представители на асистентите и докторантите в ОС на БАН, в разширения състав на УС на БАН, както и избора на представител на младите учени от направлението в ОС на БАН е регламентирана в ПРАВИЛА за избор на представители на асистентите и докторантите в Общото събрание на БАН и в разширения състав на Управителния съвет на БАН.

36. Взаимоотношения с надзорниците

По време на обучението си изследователите следва да установят организирани и систематични взаимоотношения със своя/ите надзорник/ци и представителя/ите на своя отдел/факултет, за да извлекат максимална полза от своите взаимоотношения с тях.

Това включва и съхраняване на данни за цялостния напредък на работата и откритията при изследователската дейност, получаване на обратна връзка чрез доклади и семинари, прилагане на тази обратна връзка и работа в съответствие с договорените графици, ключовите събития, постиженията и/или резултатите от изследването.

Към УС на БАН се създават Консултативните научни съвети (КНС), чиято дейност е регламентирана с Правилник. В него са разписани основните задачи на Съвета, както следва:

1. анализира и обобщават научните политики и възможности на самостоятелните научни звена в направлението;
2. предлага обща стратегия за цялото направление, съобразена със стратегиите на отделните институти;
3. дава оценка на изследователската дейност на СНЗ, включени в направлението и правят предложения за подобряването ѝ;
4. предлага на УС структурни промени в направлението;
5. прави предложения за развитие на научния състав в направлението;
6. прави предложения за сътрудничество и взаимодействие на СНЗ в направлението, с оглед разработване на комплексни общи научни проекти, както и относно съвместно изграждане, стопанисване и ползване на материалната база (вкл. научна апаратура);
7. прави предложения за взаимодействие и сътрудничество с образователни и културни организации;
8. предлага осъществяването на международно сътрудничество и взаимодействие;
9. прави предложения за по-ефективно ползване на материалната база.

Служителите на БАН са длъжни да помагат в обучението на колегите си, да споделят своя опит с тях и да съдействат за тяхната специализация и усъвършенстване **/Етичен кодекс на служителите в БАН/**.

37. Задължения, свързани с надзор и управление

Старшите изследователи следва да отделят специално внимание на многоаспектната си роля на надзорници, наставници, професионални консултанти, лидери, координатори по проекти, ръководители или разпространители на научните достижения. Те следва да изпълняват тези задачи при спазване на най-високи професионални стандарти. С оглед на ролята си на надзорници или наставници старшите изследователи следва да изградят позитивни и градивни взаимоотношения с изследователите, които са в ранен етап от своята кариера, за да създадат условия за ефективно предаване на познанието и за по-нататъшното им успешно професионално развитие.

Служителите на БАН са длъжни да помагат в обучението на колегите си, да споделят своя опит с тях и да съдействат за тяхната специализация и усъвършенстване **/Етичен кодекс на служителите в БАН/**.

38. Непрекъснато професионално развитие

Изследователите на всички етапи от своята кариера следва да търсят начини за непрекъснато самоусъвършенстване чрез редовно осъвременяване и разширяване на своите умения и компетентност. Това може да бъде постигнато по редица начини, включващи, но без да се ограничават до редовно обучение, семинари, конференции и обучение по електронен път.

Кодексът на труда предвижда задължение за Работодателя да осигури условия за поддържане и повишаване професионалната квалификация на работниците и служителите за ефективно изпълнение на техните задължения по трудовото правоотношение в съответствие с изискванията на изпълняваната работа и бъдещото им професионално развитие.

39. Достъп до обучение и непрекъснато развитие

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че на всички изследователи на всеки етап от професионалното им развитие, независимо от вида на техните договори, се предоставя възможност за професионално развитие и подобряване на професионалната им подготовка чрез достъп до мерки за непрекъснато развитие на уменията и компетенциите.

Тези мерки следва да бъдат редовно оценявани с оглед на тяхната достъпност, приложимост и ефективност за подобряване на компетенциите, уменията и професионалната им подготовка.

Кодексът на труда предвижда задължение за Работодателя да осигури условия за поддържане и повишаване професионалната квалификация на работниците и служителите за ефективно изпълнение на техните задължения по трудовото правоотношение в съответствие с изискванията на изпълняваната работа и бъдещото им професионално развитие.

Съгласно **Закона за насърчаване на научните изследвания** насърчаването на научните изследвания се осъществява чрез отпускане на целеви финансови средства въз основа на конкурс, проведен при условията и по реда на този закон /чл.24/.

Чрез създаденият по силата на Закона Фонд „Научни изследвания“ финансово се подпомага:

- професионално развитие на учени и изследователи /чл.22, т.11/;

- научноизследователската дейност и професионалното развитие на млади учени, докторанти и постдокторанти /чл.23, т.4/;

От значение е наличието на възможности за постоянно обучение, в т.ч. дистанционно обучение и повишаване на квалификацията и уменията на научния персонал и реализиране на съвместни програми за научно обучение и практика между академичната и бизнес общностите, извод, залегнал в „Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2020“. Паралелно с това се предвиждат действия, насочени към:

- преодоляване на негативните тенденции на намаляване притока на млади хора в науката и стимули за тяхното задържане за реализирането на научна кариера
- улесняване на възможностите за допълнително трудово възнаграждение на учени, в т.ч. и докторанти, пост-докторанти и млади учени чрез програмно-проектно финансиране;
- гарантиране свободното движение на интелектуален капитал, като правителството се стреми да създава благоприятна среда – нормативна, социална и материална с оглед превръщането на научната кариера в атрактивно и търсено занимание

40. Надзор

Работодателите и/или спонсорите следва да гарантират, че съществува ясно установено лице, към което изследователите в ранен етап от своята кариера могат да се обръщат при изпълнение на професионалните си задължения, за което следва надлежно да ги информират.

В тези разпоредби следва ясно да се посочва, че предложените надзорници са достатъчно квалифицирани да упражняват надзор върху изследователската дейност и разполагат с необходимото време, опит, специализирани познания и ангажираност, за да окажат съответната помощ на обучаемия изследовател и да извършват необходимите процедури за оценка на напредъка и наблюдение на работата, както и да разполагат с необходимите механизми за предоставяне на обратна връзка.

Съгласно Устава на БАН Общото събрание на учените в самостоятелното научно звено приема Правилник за дейността на звеното. Директорът на звеното има задължение да запознае лицата постъпващи на основна работа с всички вътрешноведомствени актове, като по този начин им гарантира условия за изпълнение на работата им.